

Jelentés

a Székely Nemzeti Múzeum 1901. évi állapotáról.

A Székely Nemzeti Múzeum életében az elmúlt 1901. esztendő mind anyagi, mind szellemi fejlődése tekintetében, a sikeresek közé tartozott. A múzeumok és könyvtárak országos felügyelősége útján nyert magasabb államsegély és a múzeumunk sorsát szíven viselő közönség áldozatkészségének intenzívebb megnyilatkozása eredményezte, hogy czéltudatos munkával a múzeum egyes osztályai az eddigiekénél nagyobb mértékben gyarapodhattak.

A múzeum belső ügyeit intéző igazgató-választmány legjobb tudása és tehetsége szerint igyekezett nemes hivatásának megfelelni, hogy a Székely Nemzeti Múzeum ügyét előbbre vigye. Munkájában nagy segítségére volt *Potsa József* v. b. t. t., főispán felügyelő biz. elnök ur ő nagyméltóságának lelkes támogatása, ki az ő nagyméltóságát jellemző fáradhatatlan buzgalommal szentelte sok irányban igénybe vett idejét múzeumunk felsegítésére.

Midőn a Múzeum mult évi állapotáról köteles jelentésünket megtesszük, nem elégedhetünk meg azzal, hogy jegyzőkönyveinket kivonatoljuk és a gyűjtemények szaporodásának száraz jegyzékét adjuk, hanem kikell terjeszkednünk mindazokra a mozzanatokra, melyek a múzeum belső viszonyaira világot vetnek, mert a múzeum is, mint minden egészséges

intézmény, élő szervezet, melynek életére a külső és belső körülmények összege befolyással van.

*

Az igazgató-választmány a régi tagokkal kezdte meg működését, de nemsokára súlyos csapás érte. Az a nagy veszteség, mely *Málik József* halálával Háromszékvármegye, mondhatni az egész Székelyföld kulturális intézeteit sulytotta, a Székely Nemzeti Múzeumot is gyászba borította. Igazgató-választmányunknak 20 éven keresztül, első alakulásától kezdve egyik legbuzgóbb és legmunkásabb tagja volt, 1893. június 17-étől kezdve pedig 1901. márczius 11-én bekövetkezett elhunytáig, mint annak tevékeny elnöke vezette a Székely Nemzeti Múzeum ügyeit. Lankadatlan buzgalommal, odaadó lelkesedéssel és nemes munkával az elsők közt fáradozott abban, hogy a Székely Nemzeti Múzeum nevének megfelelően nagygyá, erőssé fejlődjék.

Igazgató-választmányunk mély fájdalommal fogadta szeretett elnökének elhunytát: vesztesége felett érzett mély fájdalomát s az elhunytnak érdemeit jegyzőkönyvében megörökíteni határozta; özvegye és családja előtt a pótolhatatlan veszteség felett legőszintébb és legmélyebb részvétének adott kifejezést. A Székely Nemzeti Múzeum emlékezetét mindig hálás kegyelettel fogja megőrizni. Emléke legyen áldott!

Az igazgató-választmány a lefolyt évben hétszer tartott gyűlést és 88 pont alatt tárgyalta a múzeum ügyeit. Április 11-én tartott gyűlésében elhunyt elnöke helyébe ifj. *Gödri Ferencz* tagtársunkat Sepsiszent-György város polgármesterét, az így megürrült igazgató-választmányi tagságra pedig *Révay Pál* helybeli ev. ref. lelkészt választotta meg egyhangu határozattal. Ugyanekkor jelentetett be, hogy a Székely Mikó-kollegium előljárósága a múzeum és a collegium közt fennálló szerződés alapján a

múzeum második örévé dr. *László Ferencz* főgimn. r. tanárt választotta meg. Mindezekről a személyi változásokról felterjesztés intéztetett a méltóságos felügyelő-bizottsághoz. Dr. *László Ferencz*nek örré történt megválasztásáról a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségéhez is köteles jelentés tétetett.

A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége az 1900. évre utalványozott 600 kor. állami segély felhasználásáról felterjesztett jelentést 162—1901. sz. leiratában helyeslőleg vette tudomásul és örömmel győződött meg annak adataiból, hogy a múzeum vezetőinek a gyűjtemények fejlesztése körül kifejtett buzgó tevékenységét kedvező eredmény jutalmazta. Ugyanezen leiratában jelzi, hogy az 1901. évi segélyezési javadalomból a múzeum könyvtárának fejlesztésére 600, régiség-tárának és iparművészeti muzeumának gyarapítására 600, összesen 1200 koronát hozott, a múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsával egyetértésben, a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur önmagyméltóságának javaslatba. Ezen előterjesztés alapján a miniszter ur 35778. sz. rendeletével a javaslatba hozott 1200 korona államsegélyt utalványozta. Múzeumunk könyvtára, régiség-tára és iparművészeti gyűjteménye ily módon birtokába jutottak az eredményes működéshez nélkülözhetetlen anyagi eszközöknek. A segélyösszeg felhasználásáról az egyes gyűjtemény-osztályok gyarapodásának leírásánál fogunk szólalni. Itt csak azt említjük meg, hogy december hóban felterjesztett jelentésünket és számadásainkat az évi államsegély felhasználására vonatkozólag az országos főfelügyelőség 7—1902. sz. leiratában jóváhagyóan tudomásul vette és úgy a könyvtár, mint a múzeum gyarapítására tett intézkedéseket egészen helyesnek találta.

Múzeumunk 23 éves fennállása óta egészen helyes okokból a székelység multjára vonatkozó

emlékek összegyűjtésére és megmentésére helyezett nagyobb súlyt. E nemű gyűjteményeink (a régiség-tár, éremtár, könyvtár és oklevéltár) ha a teljesség színvonalára nem is emelkedhettek és még hosszú időn keresztül itt is sok a tennivaló, mégis gazdagoknak és — a mi a legfontosabb — *szervezetteknek* mondhatók az ethnographiai és természetrajzi osztályokhoz képest, melyekre vonatkozólag ma is áll, mi 10 évvel ezelőtt állott, hogy nagy hézagai vannak, melyeket egyes értékesebb tárgyak nem tölthetnek be.

Eljöttnek láttuk az időt, hogy ezen gyűjteményeinket is, a tátongó hézagok betöltése által, rendszeres és öntudatos munkával *szervezettek*ké tegyük, mert csak ezáltal leszünk abban a helyzetben, hogy a magunk körének mivelődéstörténeti és természet-tudományi képét a maga egészében bemutatthassuk.

Ezen okokból részletesen indokolt felterjesztést intéztünk az országos főfelügyelőséghez és kértük, hogy hathatós közbenjárásával, a magas kormánynál a Székely Nemzeti Múzeum ethnographiai és természetrajzi osztályainak gyarapítására is megfelelő általány-összeg folyósítását kieszközölni kegyeskedjék. Kifejtettük, hogy ezen tárgyak összegyűjtésének munkája múzeumunkra nézve mennyire sürgős, hogy az idő szelleme az anyagiakért vivott mind nehezebb és nehezebb küzdelem, a kultura terjedése az ipar és közlekedés fejlődése a Székelyföldön is mily rohamosan tüntetik el az ethnusra vonatkozó tárgyakat s ha sokáig késünk nem lesz a mit megmentenünk; hogy a Székelyföld s különösen pedig Háromszék megye növénytani és állattani tekintetben még részletesen átkutatva nincs, faunája és flórája, de meg ásványai, kőzetei és kőületei is összegyűjtve nincsenek, pedig a természetnek mindezek a tárgyai a kultura terjesztésében ható és mozgató segédeszközök, a szemléltető oktatás faktorai.

Reményünk van, hogy kérésünk teljesítettni fog, s hogy jövő évi jelentésünkben múzeumunk ezen osztályainál is megfelelő fejlődésről számolhatunk be.

Szintén a természetrajzi osztály gyarapítása céljából kértük az orsz. főfelügyelőséget, hogy abból a rovar-gyűjteményből, mely a vidéki múzeumok számára eszközölt gyűjtésekből és a Magyar Nemzeti Múzeum kettős példányaiból a vidéki gyűjtemények közt kiosztatik, múzeumunk is részesedjék. Az orsz. főfelügyelőség 388—1901. sz. leiratában értesített, hogy a tavasszal végzendő szétosztás alkalmával, kérésünk figyelembe fog vétetni.

Képzőművészeti osztályunk gyarapítása céljából folyamodtunk a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urhoz, hogy a vidéki múzeumok közt való kiosztásra vásárolt képzőművészeti alkotásokban múzeumunk is részesíttessék. A vásárolt képek és szobrok kiosztása, mint a lapokból értesültünk, már megtörtént, de kérésünk ez alkalommal — úgy látszik — nem teljesített.

Mindezeken kívül igazgató-választmányunk egyesekhez és testületekhez is több esetben intézett felhívást, vagy tudakozó levelet, melyeknek a legtöbbször meg is volt a kellő eredménye.

Az 1900 évi párisi nemzetközi kiállításra küldött tárgyak az év elején visszaérkeztek s a kiállítás magyar osztályának kormánybiztossága 18527—1901. sz. iratában a részvételért, a nemzeti-ügy érdekében tanúsított készséges támogatásért és áldozatért múzeumunk igazgatóságának hazafiui hálás köszönetet mond.

Az ujon alakult igazgató-választmány nevében és megbízásából ifj. *Gödrö Ferencz* elnök, *Révay Pál* és dr. *László Ferencz* igazgató-választmányi tagok október 10-én tiszteletüket tették Imecsfalván özv. *Cserey Jánosné* sz. *Zathareczky Emilia* urnő öméltóságánál s kifejezve azon elévülhetetlen érdemeket, melyeket

öméltósága a *Székely Nemzeti Múzeum* megalapításával szerzett, az igazgató-választmány soha el nem muló háláját tolmácsolták. Az alapítónő a megemlékezést köszönettel fogadta és biztosította a küldöttséget, hogy a Székely Nemzeti Múzeum előhaladása érdekében tőle kitelhető minden erejével továbbra is közre fog munkálni.

A múzeum végleges otthonául szolgáló Múzeumcsarnok építésének ügye a lefolyt évben nagy lépéssel haladt előre. Háromszékvármegye törvényhatósági bizottságának előterjesztése alapján a vármegyei tanalap tulajdonát képező telekből megfelelő területnek az épület céljaira való átengedését mind az igazságügyi, mind pedig a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur engedélyezte.

Potsa József v. b. t. t. főispán és felügyelő bizottsági elnök ur lelkes buzgósága és tevékeny munkája megteremtette azt az alapot is, melyből a Székely Nemzeti Múzeum állandó csarnoka fel fog épülni. Az ő lelkes akciójának eredménye, hogy közadakozás és más társadalmi mozgalom útján a székely-nép filléreiből több mint 28,000 korona gyült össze erre a célra. Háromszékvármegye pénztári hivatalának kimutatása szerint 1901. év utolsó napján az építési alap vagyoni állása a következő:

1. A Háromszéki Takarékpénztárnál a 10253. sz. betéti könyv szerint el van helyezve	21348 kor. 20 fil.
2. A Háromszéki Takarékpénztárnál a 11785. sz. betéti könyv szerint el van helyezve	4871 " 96 "
3. Az Erdővidéki Takarékpénztárnál az 1237. sz. betéti könyv szerint el van helyezve	1732 " 22 "
4. Az Erdővidéki Takarékpénztárnál a 812. sz. betéti könyv szerint el van helyezve	431 " 86 "
Összesen	28384 kor. 24 fil.
5. Ehhez még hozzájárul a Háromszékvármegye közönsége által megajánlott	12000 " — "
6. és a Székely Egyesület alapítványa	10000 kor. — fil.
Az építési alap vagyona tehát: 50384 kor. 24 fil.	

Az épület tervrajzának elkészítése most van folyamatban. Ha a munkálat elkészül és az országos

főfelügyelőség is felülvizsgálta, hozzá lehet fogni az építéshez. Ilyképen aztán a Székely Nemzeti Múzeum legégetőbb szükséglete is kielégítést fog nyerni. Mostani helyiségeiben a gyűjteményeknek nem szakszerű, hanem csak akármilyen elhelyezése is, sok esetben teljes lehetetlenség. Az idén éreztük valójában, hogy a folyton szaporodó gyűjtemény befogadására egymástól távolfekvő két helyiségünk mennyire szűk. A Székely Nemzeti Múzeum fontos kulturális feladatát a maga teljes egészében csak akkor fogja betölteni tudni, ha új otthonába átköltöztetik.

Igazgató-választmányunk foglalkozott még azzal a kérdéssel is, hogy még 1881-ben szerkesztett alapszabályaink a változott viszonyoknak megfelelő átalakítást nyerjenek. Minthogy ezt az átalakítást csak körültekintő munkával lehet végezni, a társ-múzeumokhoz, alapszabályuk és ügyrendjük megküldése céljából, felhívást intéztünk. A felhívásnak meg is volt az eredménye. — E kérdéssel kapcsolatban lesz alkalmunk azzal a másik fontos kérdéssel is foglalkoznunk, melyről már több ízben volt szó, hogy a mostani szervezetünk érintetlen meghagyása mellett egy szervezendő múzeum-egyesület keretében a társadalom nagyobb részének aktív munkáját és érdeklődését mindenképen lehessen felkelteni.

Ha megemlítjük még, hogy múzeumőrök a gyűjtemények gyarapodásáról, rendezéséről és szakszerű lajstromozásáról és múzeumunk másnemű viszonyairól a választmánynak esetről-esetre beszámoltak, hogy a folyó ügyek elintézését nyertek, a múzeum múlt évi állapota általános leírásának végére is értünk.

*

A múzeum gyarapodásáról örömmel jelenthetjük, hogy a múlt év története e tekintetben is elég

örvendetes képet nyújt. A szaporulati leltár adatai szerint 436 tételszám alá bevezettetett 9069 tárgy, ebből ajándék 5515, vétel 3554 tárgy.

I. A régiségtár és éremtár gyarapodása mind számra, mind pedig a tárgyak értékére nézve jelentékeny volt. Részből a nyert államsegélyből, részből pedig rendes költségvetésünk terhére több helyen végeztünk **archaeologiai ásatásokat**.

1. *Wosinsky Mór* orsz. felügyelő ur vezetése alatt jul. 2-án d. e. a helybeli vasuti állomás környékén, az u. n. **Eprestető** több pontján, az ott nagyszámban található putrik közül egy néhányat vizsgáltunk át. A telep korának megállapításán kívül 17 egy vagy más tekintetben értékes edénytöredék volt rövid ideig tartó munkánk eredménye.

2. **Kézdi-Martonfalva** község határában július 6—7-én *Vajna István* odavaló birtokos szives meghívására ifj. *Gödri Ferencz* elnök, *Gyárfás Győző* és dr. *László Ferencz* igazgató-választmányi tagok részvétele mellett próbaásatásokat végeztünk. Próbásánczokat huzzunk a *Csegej* nevű határrészen, a *Sásramenő-dülőben*, a *Gödrös-uton*; átvizsgáltuk továbbá *Kézdi-Martonfalva* és *Hatolyka* közt a *Feketeügy* mellett elterülő 6 tumulus közül a *Rókadombot*, *Tatárhalmot*, és a *Horváth István* földjén levő legkisebb tumulust. Az első 3 helyről már régebben is került múzeumunkba néhány tárgy. Ez alkalommal kifejtettünk egy nagyobb szabásu földalatti putrilakást; innen és a többi helyekről 157 drb tárggyal gazdagodott őskori gyűjteményünk.

Nem mulaszthatjuk el, hogy *Vajna István* földbirtokos urnak, ki az ásatások egész ideje alatt múzeumunknak nagy szolgálatokat tett, e helyen is köszönetünket ne nyilvánítsuk.

3. *Sepsi-Szent-György* város területén a **Váradi József-utczában** végzett földmunkálatok közben a 20. sz. telek utczafeleli részén 190 cm. széles és 140

cm. mély, fekete humuszszal, edénytöredékekkel, csontokkal, égetett agyaggal kitöltött és helyenként szénnyomokat mutató földalatti üregre akadtak. Az üreg részletes átkutatása alkalmával egy kőbalta-élet, egy ismeretlen rendeltetésű (talán furó) kőszekőzt és néhány érdekes edénytöredéket találtunk. A szomszédos 18. sz. telek udvarán 3 sírgödör körvonalai is mutatkoztak. Az egyikben erősen meggörbült gerincoszloppal, zsugorított helyzetű csontvázat találtunk. Melléklet nem volt semmi.

Az államsegély terhére a sepsi-szentgyörgyi *örkői* és *gémvári* őskori telepek részletes és rendszeres felkutatását is munkába vettük. Az előmunkálatok elvégzése után indokolt felterjesztésben az országos főfelügyelőséghez fordultunk, hogy az 1901. évi államsegélyből 400 koronát ezen telepek átkutatására fordíthassunk. A főfelügyelőség 476--1901. sz. leiratában a kért engedélyt megadta, de a korán beállott esős, téli időjárás miatt megkezdett munkánkat csak két napon folytathattuk tovább.

4. Az *örkői* telepen a felkutatott két tűzhelyből előkerült 1 kőbalta, 5 kőbalta-töredék, 3 orsógomb, 1 agyag nehezék, 4 pattogatott kőszilánk, 4 törökő, néhány agyagtapasz a sátozókaro benyomatával, 1 szarvas-agancs darab, 97 drb egy, vagy más tekintetben jellemző edény-töredék, továbbá sok emberi és állati csont. E helyről a múzeumban elhelyezett tárgyak száma 198.

5. A *gémvári* telep két pontján egymás felett fekvő több tűzpaddal két konyhahulladékhalmozatot találtunk. Mindkettőt rétegenként égetett agyag, szén, állati csont, kagylóhéj, sok cserépedény töredék és penészes föld töltötte ki. Az egyikből egy 7 cm. hosszú tűzön pattogatott tűzkő késpenge is került elő. A telep D-i fokától É-i irányban húzott próbasáncz 70-ik meterénél a jelenlegi felszín alatt alig 15 cm. mélyen egy *csontváz-sirra* is bukkantunk. Az

É-D-i irányban egyenesen kinyújtott csontváz hossza 176 cm. volt; fejétől és lábától hosszvonalban 40 cm. távolságra ekevas által öszetört cserépedényeket találtunk. A sirt a leggondosabban átvizsgáltuk, de más mellékletet nem kaptunk. A csontvázsir É-i végétől 10 cm. távolságra, a telepet a szomszédos területtől elzáró védő-sánczot is megtaláltuk és azt K-felé 22 m. távolságig ki is fejtettük. Fekete humuszszal, égett agyaggal, cseréptöredékekkel, emberi és állati csontokkal volt kitöltve. Erről a telepről 174 drb tárggyal gazdagodott múzeumunk.

Az ásatásokon kívül a *régiségtár* vásárlás és ajándékozás útján is gyarapodott. A *praehistoriai tárgyak* közül említésre méltók: *Balázs Márton* gyűjtéséből *Márkosfalváról* 2 kőbalta, egyik trachytból (hossza 140 mm., lyukátmérője 25 mm.), másik obsididiánból (hossza 107 mm., lyukátmérője 17 mm.), *Ikafalváról* egy négy-csücskös római tál, a *kézdívásárhelyi* barompiaczról 3 urna, 3 csupor, 54 edénytöredék, *Maksárról* 3 agyag nehezék és 1 trachyt fedőkő; özv. *Cserey Jánosné* ajándékából *Gelenczéről* 1 füles-kávás bronzvéső (hossza 115 mm., éle 50 mm.), *Antos János* abonyi birtokos ajándékából az 1900. év december havában az *abonyi* szőlők területén talált avarkori sirleletből összesen 171 drb tárgy (köztük 4 urna, 1 urnatöredék, 1 orsógomb, 11 karika, 2 fülbevaló, 1 késtöredék, 120 drb üveggyöngy, néhány övecsatt és övdisz).

A fegyverek és más felszerelési tárgyak közül fontosabbak: *Balázs Márton* gyűjtéséből 2 diszitett löporszarú, 1 löpormérő-eszköz, 36 drb 1848—49-es ágyúgolyó (állítólag Gábor Áron öntései), 17 sarkantyú, 12 kengyelvas, 7 zabla, 2 lándzsa (Albisból) és özv. *Cserey Jánosné* ajándékából 1 japáni kard.

Az *érmek* közt első helyen említendő a *Kovács Ede* ur által nagyobb részben alapítványul, kis részben cserében küldött 108 drb III. Béla és II.

Endre korabeli ezüst érem. *Balázs Márton*tól vásároltunk 117 drb magyarországi és erdélyi ezüst érmet; *Incze Kálmán* márkosfalvi birtokos ajándékozott 5 drb réz és 7 drb ezüst érmet (köztük 1 tetradrachmon) és *Veres Lajos* gymn. tanuló 6 drb értékes ezüst érmet. Háromszékvármegye gazd. bizottsága múzeumunkban helyezte el az ezredéves orsz. kiállítás körül szerzett kiváló érdemek jutalmául nyert ezüst érmét. A *papirpénzek* nagyobb részt Kossuthbankókban gyarapodtak. Balázs Márton egymaga 214 drb-ot ajándékozott. Vásárlás útján szereztünk egy francia forradalomkori (1792. okt. 24) papirpénzt. Az éremtár egész gyarapodása 914 drb tárgy volt.

II. Jelentékeny volt az **ipari és néprajzi osztály** gyarapodása is. Az államsegélyből vásároltunk Háromszékmegye területén gyűjtött 739 drb székely bokaly kancsót, melyekből és múzeumunk többi bokalyaiból kiváló becsü kollekeziót állithatunk össze, továbbá 69 drb régi kályha-csempét (kályha-flók) és 2 drb XVIII. századbeli ónkannát 1728 és 1723 felírással s 2 drb óntányért. Ugyancsak az államsegélyből vásároltuk meg azt a nagyértékű rajzgyűjteményt is, mely 107 lapon 858 drb háromszékmegyei válogatott husvétii irott tojásnak a színek és alakok pontos megtartásával készített rajzát foglalja magában. A gyűjteményt Balázs Márton kézdí-vásárhelyi polg. isk. tanár állította össze és értékét nagyban emeli, hogy „*A háromszékvármegyei husvétii irott tojásokról és népszokásokról*“ czimű tanulmányában nagy körültekintéssel és tárgyismerettel fel is dolgozta ezt a gazdag anyagot. Egy másik rajzgyűjteményt is vásároltunk. Ez az előbbieknél megfelelő kivitelben 23 drb háromszéki népies himzés és varrottas, továbbá 51 drb székely bokaly-kancsó színes rajzát foglalja magában. Mindezeknek a tárgyaknak a megvásárlásával, azt hisszük, hogy a múzeum specziális, székely érdekeinek tettünk eleget.

Bacsó János gymn. tanuló 1 bőrből készített, diszes pénzes zacskót, 1 szintén bőrből készült tulipános női övet és egy régi csángó szoknyát ajándékozott. Mindhárom tárgy *Türkösről* való. *Gyárfás Géza* gymn. tanuló egy MDL felirású rézmoszarat, *Zayzon Sándor* kézdivásárhelyi polg. fuiskolaitanár egy gyapjufonó pásztor-orsót és 4 drb rovátkolt és részben diszített havasi pásztor botot, *Róth Mór* helybeli lakós pedig egy achat-gombokkal diszített, szegzett montenegrói bőr övet ajándékozott. Ezen osztály összes gyarapodása 1011 tárgy.

III. A természetrajzi osztály mindössze 255 drb ajándéktárgygyal gyarapodott, a mi kielégítőnek egyáltalában nem mondható. Az osztály fejlesztésére és gondozására szakerő volt ugyan, kinek azonban *Domján István* múzeum-őr betegeskedése miatt a többi osztályok ügyeit is kellett intéznie. Azonkívül az annyira szükséges gyűjtés végzésére, mely nélkül ez osztály épen nem gyarapítható, anyagi erő sem állott rendelkezésünkre. Említésre méltóbb tárgyak a következők: *Szolga Ferencz* székelykereszturi gymn. tanár a *Persányi* hegységből 23 drb irodalmilag is feldolgozott ásványt, kőzetet és kőzetcsiszolatot, *László Árpád* tanárjelölt *Sepsi-Szent-György* határán gyűjtött 115 drb virágos-növényt, *Pethő Gyula* főgeológus ur a múzeum tulajdonát képező *Mastodon arvensis* zápfogának 3 drb fényképét, *Balázs Márton* tanár *K.-Szentlélekről* 4 drb homokkővet és dr. *László Ferencz* múzeum-őr *Málnásról* 7 drb, *Brassóból* 5 drb kőzetet adományozott.

IV. Az összes osztályok közt legnagyobb volt a könyv- és levéltár gyarapodása, összesen 5846 drb.

Nagyobb adományok a következők: *Incze Kálmán* márkosfalvi birtokos múzeumunknak ajándékozta nagyobbbrészt theologiai művekből álló 324 kötetes családi könyvtárát, *Benedek Jenő* tordai adóhiv. ellenőr 23 drb szintén theologiai művet, a *Jókai-*

nyomda r.-t. 42 drb könyvet, füzetet, az orsz. főfelügyelőség útján a *közoktatásügyi miniszterium* 8 drb könyvet, a *Magyar Nemzeti Múzeum* 26 kötet könyvet és füzetet, a *képviselőház kiadóhivatala* az országgyűlési nyomtatványokat, Özv. *Malik Józsefné* urnő 673 drb szinlapot, *Potsa József* v. b. t. t. főispán ur 218 füzetet és kisebb nyomtatványt, *Pethő Gyula* főgeologus Budapestről 8 drb könyvet ajándékoztak.

Alkalmilag megszereztünk egy 1330 drbból álló könyvgyűjteményt, mely több ritka XVII. századbeli magyar nyelvű nyomtatványt, Melanchtonnak 2 egykori eredeti kiadású munkáját, több eredeti magyar auctor-kiadást, a csiksomlyói nyomda már ritka termékeit és nagyszámu más szikulikát tartalmaz. A gyűjteményből 928 drb vásárlás, a többi 402 drb Balázs Márton tanár ur ajándéka.

A kézi könyvtár gyarapodásából megemlítjük a következő műveket:

Gr. Apponyi Sándor *Hungarica* Magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok, Budapest 1900. (Szerző ajándéka).

Chronica Hungarorum impressa Budae 1473. Budapest, 1900 (Közoktatásügyi miniszterium ajándéka).

Dr. Madarász Gyula Magyarország madarai. (VI—VII. f.)

Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch: Siebenbürger Adel I—II. k. Der Adel von Ungarn I—III. k.

Forster Gyula III. Béla magyar király emlékezete, Budapest 1900. (Közoktatásügyi miniszterium ajándéka).

Méhely Lajos Magyarország denevéreinek monographiája, Budapest 1900. (Közoktatásügyi miniszterium ajándéka).

Dr. Jankó János Magyar Typusok, Budapest 1900. (Közoktatásügyi miniszterium ajándéka).

Divald Kornél A felsőmagyarországi renaissance építészet, Budapest 1900. (Közoktatásügyi miniszterium ajándéka.)

Huszka József Magyar Ornamentika, Budapest 1898. (Közoktatásügyi miniszterium ajándéka.)

Pulszky Ferencz Magyarország archaeológiája I—II k. Budapest 1897.

Pulszky Ferencz A rézkor Magyarországon, Budapest 1883.

Dr. W. Lübke und Dr. C. Lützow Denkmäler der Kunst, Architektur, Skulptur-Malerei. I—II. k. Stuttgart.

Kossuth Lajos iratai IV—VII k.

Magyar Könyvszemle. III—XVI. k., Ujfolyam. I—IX. k. (Magyar Nemzeti Múzeum ajándéka).

Jánosi Béla: Az aestetika története. III k. Budapest 1901.

Baksay Sándor Homérosz Iliásza, Budapest 1901.

Huber Alfonz Ausztria története. II—III. k. Budapest 1901.

Nagy Géza—Nemes Mihály A magyar viseletek története, Budapest 1900.

Budapest régiségei. VII. k.

Folyóiratok:

1. Archaeologiai értesítő.
2. Emlékbeszédok, a m. t. akadémia elhunyt tagjai felett.
3. Erdély.
4. Erdészeti kísérletek.
5. Ért. a nyelv- és széptudományok köréből.
6. Ért. a társ. tudományok köréből.
7. Ért. a tört. tudományok köréből.
8. Ethnologische Mittheilungen.
9. Földtani Közlöny.
10. Magyar Iparművészet.
11. Magyar Iparoktatás.

12. Magyar Könyvszemle.
13. Math. és term. tudományi közlemények.
14. Math. és term. tudományi értesítő.
15. Nagy Iván, családtört. ért.
16. Nyelvtud. közlemények.
17. Századok.
18. Természet.
19. Természetrajzi füzetek.
20. Turul.

Az *oklevéltár* adományok útján gyarapodott. *Balázs Márton* tanár ur körülbelől 2000 darabból álló oklevélgyűjteményt ajándékozott, melyben XVII., XVIII. századbeli családi oklevelek is nagy számban vannak. *Pálmay József*, a Székely Nemes Családok című munka szerzője a Maros-Tordamegye területén végzett kutatásai alkalmával talált 32 drb történelmi nevezetességű 48-as oklevelet múzeumunknak ajándékozta. Ez iratok közt több Gál Sándor saját kezű fogalmazványa. Egyik irat „Hadműveleti jegyzőkönyv Szász-Régen megrohanására“ és az 1848. november 1-ére vonatkozó parancsokat foglalja magában.

A **képtári osztály** özv. *Cserey Jánosné* urnő ajándékából 2 olajfestményrel gyarapodott. Az egyik Nagy Dániel 1848—49-iki magyar honvéd-örnagynak, a másik pedig nejének Dobay Lujzának az arcsképe. Mindkettőt Nentwich festette 1864-ben.

Az eddigiekben csupán az egy vagy más tekintetben fontosabb tárgyakról emlékeztünk meg. A következő táblázatos kimutatásban csoportok szerint az egyes osztályok múlt évi összes gyarapodása bennfoglaltatik, külön-külön kimutatva a beszerzés módját is.

A Székely Nemzeti Múzeum gyarapodása

1901 január 1-től 1901. december 31-ig.

Osztályok	Ajándék	Vétel	Össze- sen	Osztá- lyok szerint
I. Érem- és régiségtár.				
Őskori tárgyak	244	981	1225	
Fegyverek és más felszere- lési tárgyak.	54	40	94	
Pecsétnyomók	4	1	5	
Ékszerek	—	49	49	
Más régiségek	18	9	27	
Érmek	157	524	681	
Papírpénzek	232	1	233	
Összesen	709	1605		2314
II. Ipar- és néprajzi osztály				
	50	961	1011	
Összesen	50	961		1011
III. Földrajzi és természet- rajzi osztály.				
Állatok	4	—	4	
Növények	115	—	115	
Ásványok, kőzetek	44	1	45	
Kövületek	88	—	88	
Egyéb tárgyak	3	—	3	
Összesen	254	1		255
IV. Könyv- és levéltár.				
Könyvek, füzetek	986	986	1972	
Kisebb nyomtatványok	865	—	865	
Oklevelek, kéziratok	2648	1	2649	
Összesen	4499	987		5486
V. Képtári osztály.				
Olajfestmények	2	—	2	
Metszetek	1	—	1	
Összesen	3	—		3
Végösszeg	5515	3554		9069

tehát az egész gyarapodás 9069 dbb tárgy.

A buzgó adakozók közül a legnagyobb elismeréssel kell kiemelnünk özv. *Cseréy Jánosné* sz. *Zathureczky Emilia* urnő ő méltóságát, ki az általa alapított múzeumot ez idén is értékes tárgyakkal gazdagította, továbbá *Potsa József* v. b. t. t., főispán, felügyelő-bizottsági elnök ur önagyméltóságát, ki a múzeum gyűjteményeinek gyarapítása körül ép oly buzgalmat fejtett ki, mint a múzeum másnemű ügyeiben.

Az elismerés legmelegebb hangján emlékezünk meg *Kovács Ede* kolozsvári mükedvelő-numizmatikus urról is, ki az év folyamán III. Béla és II. Endre korabeli magyarországi érmeiben múzeumunknál 400 kor. értékű alapítványt tett. Ezért a nagy köszönettel fogadott szép adományért igazgató-választmányunk felügyelő-bizottsági elnök ur beleegyezésével Kovács Ede urat alapító tagul választotta és részére alapító tagsági levelet állít ki.

Hálás elismerés illeti meg mindazokat, kik a múzeum gyarapításához hozzájárultak. Igazgató-választmányunk nem is késett minden egyes esetben köszönetét nyilvánítani áldozatkészségükért. *De e jelentés kapcsán is hálás köszönetet mondunk a szives adományozóknak, kiknek névsora az ajándékozott tárgyak rövid megjelölésével a következő:*

1. Állami tanítónőképző-intézet, Sepsí-Szent-György. 1 füzet.

2. Ámígó Mór, Maksa. 1 ezüst-érem.

3. Antos János Abony, (Pestm.). Avarkori sirlelet az abonyi szőlők területéről: 171 drb.

4. Gr Apponyi Sándor. 1 könyv. (Márki Sándor egyetemi tanár utján).

5. Bácsbodrogszegi tört. társ. 1 füzet.

6. Bacsó János gymn. tanuló, Sepsí-Szent-György. 5 drb ethnogr. tárgy.

7. Balázs Márton, Kézdi-Vásárhely. 64 drb archaeol. tárgy, 3 régiség, 26 ágyugolyó, 222 drb papirpénz (közte 214 drb Kossuth-bankó), 23 drb ethnogr. és iparm. tárgy, 1 füzet, 18 drb kalenderium, 402 drb könyv, 1 családfa, 2000 drb oklevél, 3 ásvány, 4 közet.

8. Balási Gyula gymn. tanuló, Sepsi-Szent-György. 1 rézérem.
9. Békés-csabai múzeum egyesület 1 könyv.
10. Benedek Jenő, Torda 23 könyv, 7 kézirat, 600 levél és oklevél.
11. Benke János gymn. tanuló, Sepsi-Szent-György. 1 ezüst-érem.
12. Benkő Gábor gymn. tanuló, Sepsi-Szent-György. 1 emlék-érem
13. Benkő Gyula gymn. tanuló, Sepsi-Szent-György. 1 könyv.
14. Bibó Endre gymn. tanuló, Sepsi-Szent-György. 59 kövület.
15. Özv. Bora Elekné, Sepsi-Szent-György. 1 arckép, 1 régiség.
16. Boda Béla gymn. tanuló, Sepsi-Szent-György 1 rézérem.
17. Bodola Gyula gymn. tanuló, Sepsi-Szent-György. 2 érem.
18. Dr. Bodor Antal, Kolozsvár. 28 füzet, 2 könyv.
19. Bruckenthal-féle múzeum Nagy-Szeben. 2 nyomtatvány.
20. Budapest fő- és székváros. 1 könyv.
21. Özv. Cserey Jánosné szül. Zathureczky Emilia, Imecsfalva. 1 emlék-érem, 17 régiség, 7 etnogr. tárgy, 1 könyv, 1 füzet, 1 nyomtatvány, 13 levél, 1 kövület, 2 festmény.
22. Daday Jenő gymn. tanuló, Sepsi-Szent-György. 1 koponya.
23. Délmagyarországi tört. és régészeti múzeum-társulat, Temesvár 1 könyv, 1 füzet.
24. Domján Béla elemi isk. tanuló, 1 Kossuth-bankó, 2 rézérem.
25. Ebergényi Gyula, Kovászna 1 érem.
26. Edelstein József gymn. tanuló, Sepsi-Szent-György. 1 Kossuth-bankó.
27. Edelstein Lajos gymn. tanuló, Sepsi-Szent-György, 1 kancsó.
28. Esztergomi főegyházm. könyvtár. 1 könyv.
29. Fabriczius Ernő, Sepsi-Szent-György. 1 könyv.
30. Fazakas István, S.-Szent-György 1 Kossuth-bankó.
31. Felsőmagyarországi Múzeum, Kassa. 1 könyv.
32. Földmívelésügyi m. kir. miniszterium. 2 füzet, 1 könyv.

33. Gáll Árpád gymn. tanuló, S. Szent-György, 1 könyv.
 34. Gyárfás Géza gymn. tanuló, Sepsí-Szent-György.
 1 rézérem, 1 mozsár.
 35. Gyöngyösi Béla gymn. tanuló, Sepsí-Szent-György,
 1 Kossuth-bankó.
 36. Hangai Oktáv, Kolozsvár. 1 füzet.
 37. Háromszékvármegye alispánjától, hivatalból. 4
 darab pecsétnyomó.
 38. Háromszékvármegye gazdasági bizottsága. 1 ezüst
 emlékérem.
 39. Dr. Herrmann Antal, Budapest. 1 füzet.
 40. Hochmann Jakab, Sepsí-Szent-György. 7 ezüstérem.
 41. Hontvármegyei múzeum. 1 könyv.
 42. Hunyadmegyei tört. és régészeti társulat, Déva.
 2 füzet.
 43. Incze Kálmán, Márkosfalva. 5 rézérem, 7 ezüst-
 érem, 324 könyv.
 44. Izer. magyar irod. társ., Budapest. 1 könyv.
 45. Jókai-nyomda-r.-társulat, Sepsí-Szent-György. 44
 könyv és füzet.
 46. Józsa András, Nyiregyháza. 1 füzet.
 47. Kamenyiczky Árpád gymn. tanuló, S.-Szent-György.
 1 rézérem.
 48. Kende József, Lisznyó. 1 ezüstérem.
 49. Képviselőház kiadóhivatala, Budapest. Az ország-
 gyűlés irományai: Jegyzőkönyv, Napló és Irományok.
 50. Dr. Kóréh Lajos, Sepsí-Szt.-György. 2 Kossuth-bankó.
 51. Kósa János gymn. tanuló, Sepsí-Szent-György. 3
 urnatöredék, 2 állatfog.
 52. Kovács Bálint. 1 rézérem.
 53. Kovács Ede, Kolozsvár. 108 drb ezüstérem III.
 Béla és II. Endre korából.
 54. Kovács Dénesné, Uzon. 5 régiség, 1 ezüstérem, 1
 kőzet, 1 kövület.
 55. Közoktatásügyi m. kir. miniszterium. 8 könyv.
 56. Köpe Mihály gymn. tanuló, Sepsí-Szent-György. 1
 Kossuth-bankó.
 57. László Árpád, Kolozsvár. 115 drb szárított növény.
 58. Dr. László Ferencz, Sepsí-Szent-György. 10 füzet,
 12 kőzet, 1 nyomtatvány.
 59. Dr. László Ferenczné, Sepsí-Szent-György 1 emlék-
 érem.
 60. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest. 23 kötet folyó-
 irat, 3 füzet.

61. Özv. Málík Józsefné, Sepsi-Szent-György. 673 drb szinlap.
62. Múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsa, Budapest. 1 füzet.
63. Nagybányaí Múzeum-egyesület. 1 könyv.
64. Nagy Dénes gymn. tanuló, S.-Szt.-György. 2 könyv.
65. Nagy Endre gymn. tanuló, Sepsi-Szent György. 1 könyv, 3 Kossuth-bankó.
66. Nyiri Bálint gymn. tanuló, Sepsi-Szent György. 1 érem.
67. Pálmay József, Sz.-Udvarhely. 32 drb oklevél.
68. Dr. Pethő Gyula, Budapest. 8 füzet és könyv, 3 drb fénykép.
69. Potsa József v. b. t. t., főispán, S.-Szent-György. 218 drb könyv, füzet és nyomtatvány.
70. Prázmári József, Gidófalva. 1 állat.
71. Roth Mór, Sepsi-Szent-György. 1 montenegrói öv.
72. Sándor Albert gymn. tanuló, Sepsi-Szent-György. 1 rézérem.
73. Sándor Ferencz gymn. tanuló, Sepsi-Szent-György. 1 emlékérem.
74. Sepsi-Szent-György r. t. város. 1 füzet.
75. Sólyom Ferencz gymn. tanuló, Sepsi-Szent György. 2 rézérem.
76. Sylvester Domokos gymn. tanuló, S.-Szent-György. 2 közet, 27 kövület.
77. Szentiványi Gábor gymn. tanuló, S.-Szent-György. 1 kövület.
78. Székely Társaság, Sepsi-Szent-György. 3 füzet.
79. Dr. Szolga Ferencz, Székely-Keresztur. 23 ásvány, közet és csiszolat, 1 füzet.
80. Tanalap, háromszékvármegyei. 4 folyóirat.
81. Tolnavármegyei Múzeum. 2 füzet.
82. Tudomány-Égyetem, Budapest. 5 füzet.
83. Vásárhelyi Sámuel, Sepsi-Szent-György. 5 füzet.
84. Veres Lajos gymn. tanuló, Sepsi Szent-György. 6 ezüstérem.
85. Veres Péter, Martonfalva. 1 ezüstérem.
86. Visegrády Béla, S.-Szt.-György. Bem tábornok fiatalkori arcképe.
87. Zayzon Béla, Sepsi-Szent-György. 8 drb aczél, szekrényben.
88. Zayzon Sándor, K. Vásárhely. 5 drb ethnogr. tárgy.

A mi a gyűjtemények rendezését, a *tárgyak* szakszerű *lajstromozását*, kellő *felállítását* és *konzerválását* illeti, ezekről is kedvező jelentést tehetünk.

A tárgyakat beérkezési sorrendjük szerint a szaporulati vagy alap-leltárba vezettük, tekintet nélkül arra, hogy melyik osztályba tartoznak, jellemző tulajdonságaikat, lelhelyüket és beszerzési módjukat is felemlítve. Megkezdettük a czédula-lajstrom elkészítését is. Ennek czélszerűsége ma már általánosan el van ismerve, mivel „a tárgyak növekedése nem teszi szükségessé, hogy új lajstrom készíttessék s így a leírásban a szakszerű (vagy tetszés szerinti) csoportosítás folytonossága nem szakád meg s e mellett a szükséghez képest bármikor átalakítható zárt katalógussá“. Ebben a czédula-katalógusban a tárgyak szakonként fognak csoportosíttatni és így minden szak könnyen áttekinthető és segítségével minden egyes tárgy a gyűjteményben könnyen feltalálható. Persze mindez nagy munkával jár s csak néhány év alatt lehet a meglévő egész gyűjteményt ily módon is leírni, mert eddig csak a könyvekről készült czédula-katalogus. Kártyapapírból készült és fémkerettel ellátott jelző-czédulával láttuk el az év folyamán beérkezett tárgyak közül azokat, melyeknél e jelzésre szükség volt. Lassanként a múzeum összes ilyenmű tárgyait mind el kell látnunk hasonló jelző-czédulákkal. A mennyire a rendelkezésünkre álló tér engedte, igyekeztünk a felállítást is szakszerűen végezni, de biz' az a legtöbbször alig sikerült. Különösen a könyvtárhelyiségben éreztük a helyszűke nagy baját, min csak úgy lehetett segíteni, hogy a folyosóra kemény, záros szekrényt csináltattunk s abban helyeztünk el 800 kötetnél több könyvet. A fém-tárgyakat az eddig is használt folyadékkal konzerváltuk.

A múzeum belső életének többi mozzanatairól a következőket jelenthetjük:

Julius hónap elsején *Wosinsky Mór* szegzárdi apát-esperes-plebános, július 22-én pedig dr. *Jankó János* a Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályának vezetője látogatta meg múzeumunkat. Mindketten, mint a múzeumok és könyvtárak országos felügyelői, gyűjteményeinket behatóan megvizsgálták s azoknak rendezése és további fejlesztése s általában a múzeum más ügyeinek az intézése tekintetében is szakszerű felvilágosításokkal és hasznos utmutatásokkal szolgáltak. Múzeumunk gazdagságáról mindketten elismerőleg nyilatkoztak, de rámutattak hiányaira és szükségeire is; megígérték, hogy azok elenyésztetésében a rendelkezésükre álló eszközökkel közre fognak munkálni.

Felemlítjük még, hogy a brassói állami főreáliskola tanár: kara *Rombauer Emil* czimzetes főigazgató vezetése alatt, *Schumacher Sándor* dán tudós, a dán irodalmi társaság titkára és a Kisfaludy-társaság külső tagja Kopenhágából, a *hódmezővásárhelyi dalkar tagjai*, *Szabó Károly* miniszteri titkár, *Roediger Lajos* zombori és *Szalay István* szentesi tanárok is meglátogatták múzeumunkat. Az érdeklődés, melyet a közönség tanúsított a múzeum látogatásával, körülbelül az előbbi éveknek felelt meg. A látogatók könyve hiányos képet nyújt erről; az a 134 egyén, ki nevét bejegyezte, csak egy kis töredéke az összes látogatók számának, mely legalább is 500-ra tehető.

*

Ezek voltak a főbb jelenségek, melyekből a múzeum mult évi képét meg lehet alkotni. Vannak hiányok, vannak szükségletek, de a meg nem szakadó fejlődés minden irányban kimutatható. A múzeum vezetősége minden erejével azon van, hogy

ezek a hiányok és szükségletek minél hamarább megszűnjenek.

Ujból is hálás köszönetet mondunk mindazoknak, kik nemes munkánkban segítségünkre voltak. Kérjük továbbra szives érdeklődésüket és hathatós támogatásukat.

Dr. László Ferencz.